

als de tijd waarin bronnen van *buiten* de gemeenschap beschikbaar zijn, terwijl in de tweede periode vooral bronnen van *binnen* gebruikt konden worden. Het eerste deel is beduidend omvangrijker. Dat komt doordat Assendelft bestuurd werd door een adellijk geslacht, zonder wie er over de eerste eeuwen veel minder bronnen beschikbaar zouden zijn. Koene heeft eerder over de ridders van Assendelft gepubliceerd, zoals hij ook heeft geschreven over de beroemdste Assendelfers: Jan en Pieter Saenredam. Assendelft is ontstaan vanuit Kennemerland. Vanuit de duinen kwamen de eerste bewoners naar het hoogveen, groeven ontwateringsloten en kregen problemen met water en inklinking. De op zich weinig rijke agrarische gemeenschap werd in 1313 in leen gegeven aan Gerard (of Gerrit)

van Assendelft. De dorpingen werden daarmee dienstbaar aan de ambachtsheer, die natuurlijk ook enige rechten en privileges kreeg. Door gunstige trouwen won het geslacht Van Assendelft aan invloed en werd het gebied een Hoge Heerlijkheid. Ze bouwden een klein slot dat slechts enkele tientallen jaren heeft bestaan. Barthoud van Assendelft was een trouw volgeling van Jacoba van Beieren, wat resulteerde in de vernieling van het slot, het verlies van privileges en het opleggen van haardsteden-geld. In Assendelft was in die tijd al veel gereguleerd, vaak naar aanleiding van een misstand. Wellicht de grootste misstand was het egoïstische optreden van boeren aan de boorden van het Wijkmeer (uitloper van het IJ); ieder jaar zetten zij het land onder water, aangezien er dan slib op dat

land achter bleef. Dit was niet zonder overstromingsrisico. Opmerkelijk is de 'Spaanse tijd' van Assendelft. Tussen 1572 en 1576 was Assendelft uitvalsbasis voor het Spaanse leger boven het IJ. De hervorming sloeg hier in het geheel niet aan. Assendelft bleef tot ver in de twintigste eeuw een katholiek dorp. Het tweede deel van het boek gaat meer over die *goede luiden en gemene onderzaten*. Men profiteerde mee met relatieve Hollandse welvaart in de zeventiende eeuw, onder meer geïllustreerd door investeringen in de drooggemalen Beemster. Of een weddenschap waarin 1260 gulden werd beloofd als iemand heelhuids zou terugkeren van de haringvangst ook een teken van rijkdom is, is niet duidelijk.

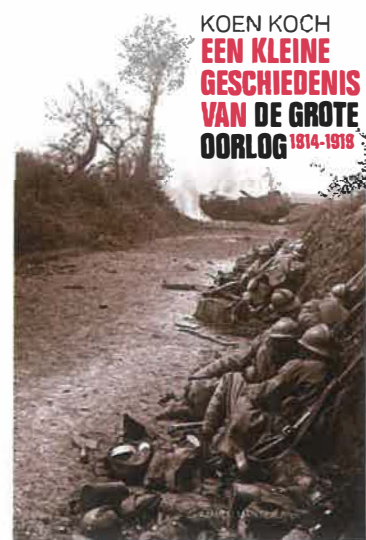
Ger Jan Onrust

KOEN KOCH, *EEN KLEINE GESCHIEDENIS VAN DE GROTE OORLOG 1914-1918* (AMBO/MATEAU: AMSTERDAM/ANTWERPEN 2010), 320 PAG, € 24,95.

Er zal over drie jaar een ware hausse aan boeken over de Eerste Wereldoorlog verschijnen, het is immers in 2014 precies honderd jaar geleden dat 'The Great War' uitbrak. Koen Koch, bijzonder hoogleraar internationale betrekkingen aan de Rijksuniversiteit Groningen, loopt met zijn boek vooruit op deze hausse. In de *kleine geschiedenis* (Koch beperkt zich alleen tot de schermutselingen binnen Europa) wordt de *Urkatapostrophe* van de twintigste eeuw opnieuw verteld. De oorlog kostte ruim 9,4 miljoen soldaten en vier miljoen burgers het leven. Vier jaar lang vielen er

elke minuut drie doden. Het was een oorlog die *à l'outrance* diende te worden gevoerd, want de vijand moest worden uitgeroeid tot het bittere eind. Vaak wordt de Eerste Wereldoorlog gezien als een 'zinloze' oorlog, in tegenstelling tot de Tweede Wereldoorlog waarbij het misdadige regime van nazi-Duitsland verslagen diende te worden. In Kochs goed leesbare boek wordt beschreven in welke mate die zinloosheid nu werkelijk zinloos bleek te zijn. Koch behandelt elk oorlogsjaar nauwkeurig en schuwt niet om enkele - wijdverbreide - historische zaken nog eens tegen het

licht te houden. Niet alleen heeft hij kritiek op het ongehoord scherpe ultimatum dat Oostenrijk aan Servië oplegt, ook wijst Koch een schuldige aan voor het uitbreken van de oorlog, namelijk de stafchef van het Oostenrijkse leger: generaal Franz Conrad von Hötzendorf. Zijn sociaaldarwinistische ideeën en een

onbereikbare liefde - de generaal is verliefd op een 28 jaar jongere getrouwde moeder van zes kinderen, maar kon niet met haar trouwen omdat een scheiding in het katholieke Oostenrijk uitgesloten was - zouden de redenen zijn waarom Oostenrijk de oorlog verklaarde aan Servië. Een oorlog zou van Conrad een held maken en hij meende dat hij daarna zijn grootste overwinning zou behalen, namelijk huwen met zijn geliefde. Elke geschiedenisdocent vertelt altijd keurig de structurele oorzaken voor het ontstaan van de Eerste Wereldoorlog: het bestaan van bondgenootschappen, de sterk nationalistische gevoelens in de Europese landen, het militarisme en het imperialisme. Koch overtuigt in zijn boek als hij bij elk van deze oorzaken vraagtekens zet. Daarnaast beweert hij ook

dat het met het 'oorlogsen-thousiasme' nogal meeviel: dat enthousiasme kwam vooral *nadat* de oorlogsverklaringen waren afgekondigd en niet ervoor. Ook aan de massaliteit van genoemd oorlogsen-thousiasme moet worden getwijfeld. De regeringen gebruikten namelijk de pers om een beeld te scheppen van enthousiaste mensen en op die manier kon de regering steun voor haar beslissing verwerven. Een aantal historici heeft overigens kritiek geuit op deze zienswijze van Koch. Het *Hura-Patriotismus* was juist wel aanwezig, stellen zij. Koch repliceert echter dat het voornamelijk de hoger opgeleiden waren die graag de oorlog in wilden gaan. De lagere sociale klasse op het platteland voelde juist angst, twijfel en onzekerheid. Op de loer liggende werkloosheid en voor lafaard uitgemaakt te worden, waren redenen waarom de jonge jon-

gens zich wel massaal meldden, maar van harte ging dat volgens Koch niet. Nadat de oorlog in volle hevigheid was losgebarsten komt het tot stagnatie van de troepen in de loopgraven, pogingen om door de linies heen te breken bij Verdun en aan de Somme resulteerden slechts alleen in een groeiend aantal lijken. De deelname van de Verenigde Staten en de Russische Revolutie zorgden ervoor dat de oorlog zich nog voortsleepte; pas in 1918 werd het Armageddon bereikt. Koch heeft een zeer leesbaar boek geschreven, vol met - veelal onbekende - anekdotes over de strijd aan het front en de politieke beslommeringen. Daarnaast heeft hij een aantal malen de knuppel in het hoenderhok gegooid van de *First World War-watchers*. Hulde daarvoor.

Ben Vriesema

JOSJE DAMSMA EN ERIK SCHUMACHER, 'HIER WOONT EEN NSB'ER'. NATIONAALSOCIALISTEN IN BEZET AMSTERDAM (BOOM: AMSTERDAM 2010) 184 BLZ., € 19,95.

De NSB staat de laatste tijd weer in de belangstelling: niet alleen verscheen er recentelijk

een boek over de eerste jaren van de NSB (*De NSB. Ontstaan en opkomst van de Nationaal-Socialistische Beweging 1931-1935* van Robin te Slaa en Erwin Klijn), ook verscheen er in menig dagblad een

polemiekt waarin de huidige Partij van de Vrijheid (PVV) vergeleken werd met de Nationaal-Socialistische Beweging uit de jaren dertig van de vorige eeuw. Er is veel onderzoek verricht naar de leiders van de Beweging, het ontbrak echter aan een onderzoek naar de 'gewone' leden, de 'Henk en Ingrid' van de NSB. Wat dreef deze mensen om lid te worden en zich in te zetten voor het nationaalsocialistische gedachtegoed? Wie waren deze mensen die aangespoord werden door het NSB-ledenblad 'De Daad' om te gaan colporteren en om te proberen 'zieltjes' te winnen

voor de NSB? De NSB had in de crisistijd van de jaren dertig een grote aantrekkingskracht op mensen. Op haar hoogtepunt telde de NSB zo'n 100.000 leden (de PVV telt overigens maar een lid en dat is Geert Wilders zelf). Binnen de NSB was er overigens een verschil tussen de leden van het eerste uur en de zogenaamde 'meikevers'. Deze laatstgenoemden, die lager in aanzien stonden, meldden zich pas aan toen de Duitsers het land in mei 1940 onder de voet liepen. Josje Damsma en Erik Schumacher (respectievelijk verbonden aan de UvA en het NIOD)